

JOLANTA KUROSZ

OBRAZ SODALICJI MARIAŃSKIEJ
W „MIESIĘCZNIKU KATECHETYCZNYM
I WYCHOWAWCZYM”

WSTĘP

Ponad 30 lat temu ks. prof. Władysław Piwowarski przypomniał słowa bpa Wilhelma Pluty, wskazującego na konieczność analizy praktyki duszpasterskiej okresu międzywojennego w pierwszej połowie XX wieku. Badania tego typu, zdaniem biskupa, nie są luksusem dyskusji akademickich, ale warunkiem zrozumienia dzisiejszej sytuacji i pouczeniem, jak działać w przyszłości¹. Mimo upływu czasu apel pozostaje nadal aktualny. Istnieje wiele obszarów bogatej działalności duszpasterskiej Kościoła w Polsce z tego okresu, które do tej pory nie zostały gruntownie zbadane. Należy do nich m.in. „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy” (dalej w tekście skrótowo: „Miesięcznik”, a w przypisach: MKW), będący specjalistycznym pismem księży prefektów. Było to pismo typowo katechetyczne, ale nie brakowało w nim treści ukazujących inne formy oddziaływania pastoralnego wobec uczniów. Ukazywał się on w latach 1911-1939 i jest świadectwem działalności Kościoła w polskich szkołach.

W ostatnich latach opublikowana została bibliografia zawartości „Miesięcznika”² oraz artykuł przedstawiający najważniejsze cele nauczania religii w II Rzeczypospolitej prezentowane w tym czasopiśmie³. Są to jedyne, według wiedzy autorki, publikacje ściśle dotyczące „Miesięcznika”. Istnieją

Dr JOLANTA KUROSZ – adiunkt w Zakładzie Teologii Pastoralnej UAM w Poznaniu; adres do korespondencji: ul. Wieżowa 2/4, 61-111 Poznań; e-mail: kurosz@amu.edu.pl

¹ Por. W. Piwo w a r s k i. *Formy duszpasterstwa parafialnego w Polsce odrodzonej (1918-1939)*. W: *Kościół w II Rzeczypospolitej*. Red. A. Zieliński, S. Wilk. Lublin 1980 s. 129.

² Por. R. N i p a r k o. *Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy 1911-1939. Bibliografia zawartości*. Poznań 2000.

³ Por. J. K u r o s z. *Cele nauki religii w II Rzeczypospolitej*. „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy”. „Teologia Praktyczna” 3:2002 s. 165-178.

wprawdzie inne publikacje naukowe związane z tematem, ale wykorzystują one materiał badawczy zawarty w periodyku tylko w pewnym zakresie – należy do nich np. artykuł Andrzeja Mazana⁴.

Do tej pory nie ukazało się opracowanie całościowo traktujące o uczniowskich Sodalicjach Mariańskich z tego okresu. Andrzej Mazan wymienia zaledwie kilka artykułów na temat szkolnych Sodalicji Mariańskich w okresie międzywojennym, jakie zostały opublikowane po zakończeniu II wojny światowej⁵. Można przypuszczać, że zasadniczą przeszkodę stanowią trudności z dotarciem do źródeł rozproszonych w całym kraju oraz ich niekompletność.

Celem niniejszego artykułu jest prezentacja obrazu Sodalicji Mariańskiej na podstawie tekstów wydrukowanych w „Miesięczniku” w okresie II Rzeczypospolitej. Najpierw przedstawione zostaną podstawowe informacje o Sodalicjach Mariańskich, a następnie omówione będą zawierające treści sodalicyjne teksty opublikowane na łamach „Miesięcznika”, aby w ostatniej części ukazać kształtowany przez nie obraz stowarzyszenia.

SODALICJE MARIAŃSKIE – PODSTAWOWE INFORMACJE

Początków Kongregacji Mariańskich (łac. *Congregationes Marianae*), zwanych również Sodalicjami (łac. *sodalitates*, od *sodalitas* ‘koleżeństwo, serdeczna przyjaźń, zażyłość’), należy upatrywać w pierwszych grupach apostołskich świeckich powstających od około 1540 r. za sprawą św. Ignacego z Loyoli i jego towarzyszy. Pierwsze grupy sodalicyjne powstały z inicjatywy belgijskiego jezuita Jeana Leunisa, natomiast papież Grzegorz XIII zatwierdził je oficjalnie bullą *Omnipotentis Dei* w 1584 r. Początkowo zrzeszały osoby starsze, a pod koniec XIX wieku stowarzyszenia działały już na terenie szkół. W Polsce Sodalicje Mariańskie powstały za czasów Zygmunta Augusta i Stefana Batorego, a pierwsze próby pracy sodalicyjnej wśród młodzieży datuje się na 1820 r.⁶

⁴ Por. A. Mazan. *Metody działania Kościoła w II Rzeczypospolitej w obronie religijnego wymiaru wychowawczej funkcji szkoły. Działalność wychowawcza organizacji w szkołach średnich*. W: *W służbie dziecku. Społeczna troska o dziecko w XX wieku*. T. 3. Red. J. Wilk. Lublin 2003 s. 263-295.

⁵ Por. tamże s. 265.

⁶ Por. J. Rostworowski. *Przewodnik sodalicyj mariańskich. Złączonych kanonicznie z Archidiecezją Rzymską zwana Prima Primaria*. Warszawa 1946 s. 7-30; http://www.wzch.org.pl/joomla/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=1&Itemid=98 (24.06.2009)

Sodalicje Mariańskie należały do najprężniej działających organizacji religijnych na terenie szkół średnich w okresie II Rzeczypospolitej, zachowując przy tym elitarny charakter zrzeszenia. Warto zaznaczyć, że również szkoły średnie w okresie międzywojennym miały charakter elitarny. Dokonywała się tam praca od podstaw, mająca na celu odbudowę polskiej inteligencji⁷. Okres II Rzeczypospolitej był także czasem wielkich przeobrażeń społeczno-politycznych⁸, w tym polskiej szkoły, które trwały do wybuchu II wojny światowej⁹. Przemiany dokonywały się niezależnie od pracy wychowawczej w sodalicjach, dlatego w ramach tego artykułu nie będą szerzej prezentowane.

O rozwoju stowarzyszenia w tym czasie, zwłaszcza wśród młodzieży męskiej, zdecydowała charyzma i zaangażowanie ks. Józefa Winkowskiego. W 1919 r. założył on Związek Sodalicii Mariańskich Szkół Średnich¹⁰, a rok później przygotował i wydał ustawy Sodalicii Mariańskich przeznaczone dla uczniów szkół średnich¹¹. Organizacja była stowarzyszeniem religijno-społecznym, zatwierdzonym przez Kościół, którego celem było przez szczególną część dla Matki Bożej „wyrobić w każdym stanie zastęp ludzi dzielnych, duchem Chrystusowym nawskróś przejętych, aby przez nich uświęcić poszczególne stany, przez stany społeczeństwo całe”¹². Sodalicje pozostawały

⁷ W 1921/22 r. istniały w państwowym systemie oświaty 173 szkoły męskie, 29 koedukacyjnych i jedynie 29 żeńskich; szkolnictwo prywatne na poziomie szkół średnich to 115 męskich, 144 koedukacyjnych i 231 żeńskich. Do wszystkich szkół uczęszczało w tym czasie 123 154 chłopców, w tym 72 266 do szkół państwowych, oraz 81 650 dziewcząt, w tym 13 618 do szkół państwowych. Por. M a z a n. *Metody działania Kościoła w II Rzeczypospolitej* s. 273

⁸ Ze względu na charakter prezentacji tematyki oraz określone ramy publikacji nie zostaną zaprezentowane uwarunkowania społeczno-polityczne, reformy szkolnictwa, pozycja Kościoła w II Rzeczypospolitej. Ze wspomnianą tematyką można się zapoznać m.in.: B. K u m o r. *Historia Kościoła. Cz. 8: Czasy współczesne 1914–1992*. Lublin 2001 s. 379-412; *Historia katolicyzmu społecznego w Polsce 1832–1939*. Red. Cz. Strzeszewski, R. Bender, K. Turowski. Warszawa 1981; K. K r a s o w s k i. *Episkopat Katolicki w II Rzeczypospolitej. Myśl o ustroju państwa – postulaty – realizacja*. Warszawa–Poznań 1992 s. 186-216; L. D y c z e w s k i. *Apostolstwo zbiorowe Kościoła katolickiego w Polsce międzywojennej*. „Zeszyty Naukowe KUL” 15:1972 nr 3 (59) s. 43–54; t e n ż e. *Religijność społeczeństwa polskiego w okresie międzywojennym*. „Collectanea Theologica” 42:1972 fasc. 3 s. 27-43; K. K r a s o w s k i. *Episkopat Katolicki w II Rzeczypospolitej. Myśl o ustroju państwa – postulaty – realizacja*. Warszawa–Poznań 1992 s. 186–223.

⁹ Por. K u r o s z. *Cele nauki religii w II Rzeczypospolitej* s. 167-172.

¹⁰ Por. J. W i n k o w s k i. *Z naszej dziedziny. IV. Sodalicya Maryańska w szkole średniej*. „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy” 8:1919 z. 6-7 s. 169-178 (dalej: MKW).

¹¹ Autorka miała dostęp do wydania IV-VI. Por. *Ustawy Sodalicii Mariańskiej Uczniów Szkół Średnich w Polsce. Na podstawie „Ustaw Zasadniczych” oraz „Ustaw” dla Sodalicii Gimnaz. Krakowskiej, napisanych przez ks. St. Bratkowskiego T.J. Zakopane 1927*.

¹² Tamże rozdz. 1-5 s. 15.

pod wpływem ducha ówczesnego czasu, tzn. miały struktury stanowe. Na poziomie szkół średnich były to Sodalicje uczniów i uczennic¹³. W siedmiu miastach uniwersyteckich, czyli Gdańsku, Krakowie, Lublinie, Lwowie, Poznaniu, Warszawie i Wilnie, działały Sodalicje akademickie, w których zaangażowane były 1162 osoby¹⁴. Relacje między Sodalicjami szkolnymi i akademickimi kształtowały się przez cały okres II Rzeczypospolitej. O woli ustalenia właściwego stosunku między młodzieżą sodalicyjną gimnazjalną i akademicką świadczy szereg rezolucji przyjętych na dorocznych zjazdach obu związków. Mieczysław Gołąb wskazuje, że życie sodalicyjne w szkołach średnich bujnie rozkwitało dzięki pracy ks. Józefa Winkowskiego, współpracy wszystkich moderatorów, współdziałania i zapałowi ze strony młodzieży gimnazjalnej¹⁵. Stowarzyszenie nie zostało włączone w struktury Akcji Katolickiej, której reorganizacja nastąpiła po 1934 r. Do wybuchu II wojny światowej Sodalicje Mariańskie pozostały elitarne.

Świadectwem prężnej działalności stowarzyszenia w okresie międzywojennym są czasopisma wydawane przez poszczególne związki sodalicyjne: „Pod znakiem Maryi. Miesięcznik Związku Sodalicji Mariańskich Uczniów Szkół Średnich” (ukazujący się w latach 1920-1939) oraz „Cześć Maryi. Miesięcznik Związku Sodalicji Żeńskich Szkół Średnich w Polsce” (ukazujący się w latach 1923-1939).

SODALICJE MARIAŃSKIE W „MIESIĘCZNIKU” – CHARAKTERYSTYKA PUBLIKACJI

Działalność prefektów w szkolnych sodalicjach była dla nich zaledwie częścią pracy dydaktyczno-wychowawczej w placówkach oświatowych. Z tego względu tematyka sodalicyjna pojawiała się w „Miesięczniku” jako jedna z wielu podejmowanych na jego łamach. W poszukiwaniu artykułów do niniejszej publikacji wykorzystano układ „Bibliografii” ks. prof. Romualda Niparko. Przejrzano ponad 1800 tekstów w czasopiśmie, które ukazały się w latach 1911-1939, za wyjątkiem tych, które R. Niparko umieścił w rozdzia-

¹³ Por. J. M a j k a. *Katolickie organizacje młodzieżowe. W: Historia katolicyzmu społecznego w Polsce 1832–1939.* Red. Cz. Strzeszewski, R. Bender, K. Turowski. Warszawa 1981 s. 346-352.

¹⁴ Por. M. G o ł ą b. *Akademickie Sodalicje Marjańskie w Polsce. Rys historyczny ruchu i jego role w życiu akademickim.* Lwów 1928 s. 3-86 i 250-251.

¹⁵ Por. tamże s. 189.

łach od VI do IX¹⁶. W opracowaniu zagadnienia uwzględniono ponad 100 różnorodnych tekstów (artykułów, sprawozdań, krótkich informacji). W tej liczbie mieści się 65 publikacji, których tytuły bezpośrednio wskazują na Sodalicję Mariańską, pozostałe zaś teksty zawierają informacje związane z omawianym zagadnieniem, chociaż nie jest to temat wiodący.

Tematyka publikacji w „Miesięczniku” uzależniona była w pewien sposób od wydarzeń mających miejsce w redakcji pisma. Romuald Niparko wskazuje na wyraźnie wyodrębnione dwa okresy w dziejach czasopisma, ściśle związane z siedzibą redakcji. Okres lwowski obejmował lata 1911–1931 – był to czas kształtowania się szczegółowej tematyki tak pod względem treści, jak i formy. Tym można tłumaczyć większą różnorodność zagadnień w stosunku do okresu warszawskiego, przypadającego na lata 1931–1939. Wskutek I wojny światowej oraz późniejszej inwazji ukraińskiej nastąpiła przerwa w wydawaniu „Miesięcznika”. Wydanie 8 zeszytu czasopisma w 1931 r. rozpoczyna tzw. okres warszawski. Pismo przejęło wówczas Koło Księży Prefektów diecezji warszawskiej i dopiero II wojna światowa uniemożliwiła dalsze wydawanie periodyku¹⁷.

W omawianym okresie tematykę sodalicyjną podjęło na łamach czasopisma 18 autorów podpisanych imieniem i nazwiskiem: ks. Józef Winkowski był autorem 9 tekstów, a 12 napisał ks. Kazimierz Thullie, 16 autorów¹⁸ opublikowało swoje teksty tylko raz. Wiele publikacji jest podpisanych inicjałami, np. N., W.R., X.P., bądź pseudonimami, np. Delegat, Moderator, Prefekt. Pod 34 publikacjami nie ma wyraźnie podpisanego autora – można przypuszczać, że powstały one w redakcji. Autor nie jest wskazywany również przy sprawozdaniach z działalności księży prefektów, a także przy większości sprawozdań ze zjazdów delegatów oraz walnych zebrań w diecezji i ze zjazdów sodalicyjnych. Można wnioskować, że sporządzali je sekretarze.

Liczbę publikacji na temat Sodalicji Mariańskiej w poszczególnych latach przedstawiono w Tabeli 1.

¹⁶ Nie wykorzystano rozdziałów *Z historii Miesięcznika Katechetycznego i Wychowawczego oraz „Dwutygodnika Katechetycznego”*, a także *Jubileusze, życzenia, gratulacje oraz Książki, czasopisma, i artykuły polecane i recenzowane*. Nie uwzględniono treści niektórych, niedostępnych zeszytów „Miesięcznika”, a mianowicie 10:1921 z. 1 i z. 2 oraz 26:1937 z. 3.

¹⁷ Por. N i p a r k o. *Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy 1911-1939. Bibliografia zawartości* s. 12-15.

¹⁸ Są to teksty Kazimierza Bajerowicza, Franciszka Barańskiego, J. Burakowskiego, R. Josińskiego, Koronata Piotrowskiego, Józefa Rychlickiego, M. Wiśniewskiego, Jana Paszyny, Józefa Młodochowskiego, Kaźmiry Berkarówny, Zenona Kalinowskiego, Konstantego Okurowskiego, Tadeusza Gałdyńskiego, Józefa Wątorka, Feliksa de Ville, B. Pągowskiego. Por. tamże s. 201-208.

Tabela 1.

Rok kalendarzowy	Liczba tekstów na temat Sodalicji Mariańskiej	Numery publikacji na temat Sodalicji Mariańskiej zastosowane w „Bibliografii” R. Niparko
1919	1	1278
1920	2	1122, 1650
1921	3	1060, 1112, 1125
1922	4	1079, 1127, 1205, 1434
1923	2	1442, 1519
1924	2	1098, 1748
1925	2	1534, 1605
1926	2	1124, 1641
1927	17	1053, 1070, 1088, 1090, 1091, 1095, 1097, 1100, 1111, 1113, 1114, 1115, 1129, 1144, 1166, 1633, 1763
1928	10	1071, 1078, 1081, 1093, 1099, 1198, 1645, 1699, 1750, 1764
1929	6	1062, 1072, 1116, 1590, 1682, 1728
1930	8	1073, 1074, 1092, 1094, 1126, 1157, 1646, 1782
1931	11	1061, 1067, 1068, 1075, 1076, 1085, 1089, 1123, 1130, 1586, 1647
1932	7	683, 1077, 1084, 1119, 1133, 1452, 1685
1933	6	1087, 1120, 1136, 1137, 1175, 1747,
1934	8	1064, 1135, 1138, 1165, 1369, 1687, 1712, 1784,
1935	2	1611, 1121,
1936	4	1134, 1161, 1612, 1695,
1937	3	1083, 1118, 1613,
1938	6	751, 1063, 1117, 1787, 1788, 1804,
1939	3	1065, 1069, 1710,
RAZEM	109	

Warto nadmienić, że w poszczególnych latach publikacje miały w miarę jednolity charakter, choć – jak wskazuje tabela – od 1927 r. wyraźnie zwiększyła się liczba tekstów na temat Sodalicji Mariańskiej.

W pierwszym okresie, tj. do 1926 r., a zwłaszcza w latach 1919-1922, znajdujemy w publikacjach obszernie sprawozdania ze zjazdów Sodalicyj Mariańskich, z życia organizacji w poszczególnych ośrodkach oraz recenzję miesięcznika „Związku Sodalicyj Marjańskich”¹⁹. Od 1923 do 1926 r. poza jedną korespondencją²⁰ ukazały się w „Miesięczniku” sprawozdania ze zjazdów delegatów księży prefektów na szczeblu krajowym, zjazdów księży moderatorów Sodalicyj Mariańskich, sprawozdania z działalności Kół Księży Prefektów. Ks. Kazimierz Thullie jest jedynym znanym nam autorem sprawozdań z tego okresu. Warto wspomnieć, że od z. 3 z 1926 r. do połowy 1931 r. (z. 6-7) stał on na czele komitetu redakcyjnego²¹. W 1927 r. ukazały się także ogłoszenia o rekolekcjach dla sodalisów, pierwsza wzmianka o planowanych koloniach sodalicyjnych oraz opublikowano jeden statut²². Większa od 1927 r. liczba publikacji na interesujący nas temat nie musi, choć może, sugerować rozkwit Sodalicyj Mariańskich. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać raczej w pojawiających na łamach czasopisma większej liczby sprawozdań z działalności Kół Księży Prefektów. Prezentuje to Tabela 2.

Tabela 2.

Rok kalendarzowy	Liczba tekstów na temat Sodalicyj Mariańskiej	Liczba tekstów na temat działalności księży prefektów zawierających tematykę sodalicyjną	Numery publikacji zastosowane w „Bibliografii” R. Niparko
1919	1	0	–
1920	2	1	1650
1921	3	0	–
1922	4	0	–

¹⁹ Por. W i n k o w s k i. *Z naszej dziedziny. IV. Sodalicya Maryańska* s. 169-178; tenże. *II Zjazd Sodalicyj młodzieży*. MKW 9:1920 z. 8-9 s. 236-239; tenże. *III. Zjazd Sodalicyj Marjańskich młodzieży szkół średnich w Polsce*. MKW 10:1921 z. 4 s. 247-249; K. Thullie. *Na Jasnej Górze. Wrażenia i refleksje ze zjazdu sodalicyj marjańskich młodzieży szkół średnich w Polsce*. MKW 10:1921 z. 4 s. 249-254; M. Wiśniewski. *Z ruchu sodalicyjnego*. MKW 11:1922 z. 2 s. 170-171; *Miesięcznik Związku Sodalicyj Marjańskich*. MKW 11:1922 z. 2 s. 171-172.

²⁰ Por. J. W i n k o w s k i. *Korespondencja XX. Moderatorów szkolnej Sodalicyj Marjańskiej*. Nr 1. MKW 15:1926 z. 3 s. 127-128.

²¹ Por. N i p a r k o. *Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy 1911-1939. Bibliografia wartości* s. 14.

²² Por. *Statut Towarzystwa Przyjaciół Sodalicyj Szkół średnich Archid. Lwowskiej*. MKW 16:1927 z. 10 s. 475-477.

1923	2	1	1519
1924	2	1	1748
1925	2	2	1534, 1605
1926	2	1	1641
1927	17	2	1633, 1763
1928	10	4	1645, 1699, 1764, 1750
1929	6	3	1590, 1682, 1728
1930	8	3	1157, 1646, 1782
1931	11	2	1586, 1647
1932	7	3	683, 1452, 1685
1933	6	3	1137, 1175, 1747
1934	8	5	1064, 1369, 1687, 1712, 1784
1935	2	1	1611
1936	5	2	1612, 1695
1937	3	1	1613
1938	6	3	1787, 1788, 1804
1939	3	1	1710
RAZEM	109	39	

Z przedstawionych danych wynika, że wśród 109 odnalezionych tekstów o tematyce sodalicyjnej aż 39 artykułów to sprawozdania z działalności kapłanów w szkołach. Stanowią one 35,78% interesującego nas materiału. Po 1926 r. sprawozdania księży prefektów stanowiły 84,61% (33 teksty) ogółu sprawozdań księży prefektów zawierających tematykę sodalicyjną.

W latach 1919-1926 opublikowano jedynie 18 tekstów o tematyce sodalicyjnej, w tym 6 sprawozdań księży prefektów, co stanowi 33,33% publikacji o Sodalicii w tym czasie. Z kolei w latach 1927-1939 ukazało się 91 artykułów, z czego 35,86% to sprawozdania (33 artykuły). Należy wyraźnie zaznaczyć, że sprawozdania w „Miesięczniku”, traktujące o przejawach życia Kościoła, zamieszczane były z pewnym opóźnieniem, niekiedy nawet rocznym. Można przypuszczać, że było to związane z cyklem wydawniczym lub nieregularnym dostarczaniem tekstów przez autorów.

Różnorodność tematyki w publikacjach o Sodalitacji Mariańskiej w „Miesięczniku” stanowiła problem w ich kategoryzacji pod względem zawartości. Kryterium podziału stanowiła objętość danego tematu w poszczególnych artykułach i tak np. w Tabeli 3 w wierszu pt. *Artykuły – opracowania* znajdujemy informacje mające znamiona sprawozdań lub uwzględniające wcześniej zebrane ankiety. W podziale tematycznym uwzględniono powtórnie teksty traktujące o pracy księży prefektów, dokonano jednak innego podziału, dlatego liczby publikacji o tej tematyce w Tabeli 2 i Tabeli 3 są różne. Poniższa prezentacja zawiera najbardziej charakterystyczne rodzaje tekstów ze względu na tematykę.

Tabela 3.

Tematyka tekstów o Sodalitacji Mariańskiej	Liczba tekstów	Numery publikacji na temat Sodalitacji Mariańskiej zastosowane w „Bibliografii” R. Niparko
Artykuły – opracowania	12	683, 751, 1053, 1069, 1085, 1087, 1100, 1113, 1133, 1175, 1198, 1205
Zjazdy w sodalicyjne	2	1118, 1278
Zjazdy sodalicyjne ogólnokrajowe	12	1064, 1091, 1094, 1098, 1099, 1112, 1122, 1123, 1125, 1127, 1135, 1442
Kurs ogólnopolski	1	1117
Kolonie sodalicyjne	12	1063, 1068, 1070, 1071, 1072, 1073, 1074, 1075, 1076, 1077, 1114, 1120
Tematyka misyjna	7	1062, 1144, 1152, 1157, 1161, 1165, 1166
Informacje różne o sodalicyjach/komunikaty	23	1065, 1067, 1078, 1079, 1081, 1083, 1084, 1088, 1090, 1092, 1111, 1116, 1119, 1124, 1126, 1129, 1134, 1136, 1137, 1138, 1369, 1434
Sprawozdania z Kół Księży Prefektów	29	1586, 1590, 1605, 1611, 1612, 1613, 1633, 1641, 1645, 1646, 1647, 1650, 1682, 1685, 1687, 1695, 1710, 1712, 1728, 1747, 1748, 1750, 1763, 1764, 1782, 1784, 1787, 1788, 1804
Ogólnopolskie spotkania księży prefektów	2	1519, 1534
Ankiety/podsumowanie	4	1061, 1089, 1097, 1130
Statut	1	1095
Materiały formacyjne	3	1093, 1115, 1121
Sodalitacje akademickie	1	1060
RAZEM	109	

SODALICJA MARIAŃSKIA W „MIESIĘCZNIKU”
– TEMATYKA PUBLIKACJI

Obraz Sodalicji zawarty w artykułach zostanie przedstawiony według klucza, tj. podziału zastosowanego w Tabeli 3. W dziale *Artykuły – opracowania* znajdujemy teksty opublikowane w latach 1922, 1927-1928, 1931, 1932-1933, 1938-1939. Na początku lat dwudziestych autorzy zwrócili uwagę na szybki rozwój Sodalicji, zwłaszcza w Małopolsce. Docenili jej wiekową tradycję i zasługi dla Kościoła i Ojczyzny, przy czym wskazywali na konieczność dostosowania jej działalności do obecnych warunków życia²³. Zauważono pogłębiające się zjawisko przerwania przez rodziców odpowiedzialności za wychowanie dzieci na szkołę, zbyt rzadkie przystępowanie do Komunii św. przez uczniów. Dlatego też, zdaniem ks. K. Thulliego, istniała potrzeba szkolnych organizacji religijnych wspierających rodzinę, np. Sodalicji Mariańskiej, która obok harcerstwa miała charakter wybitnie wychowawczy²⁴. Nakazywano jednak przestrzegać elitaryzmu. Uwidaczniało się to w tym, że do organizacji przyjmowano tylko tych kandydatów, którzy mogą w przyszłości być prawdziwym przykładem dla innych. Powszechnie uważano, że Sodalicja Mariańska nie była instytucją wychowawczą dla letnich katolików²⁵. Zwracano jednocześnie uwagę, że stowarzyszenie jest organizacją zbyt poważną dla dzieci. Z tego względu proponowano, aby w szkołach średnich w klasach niższych organizować Koła Mariańskie, mające przygotować chłopców do Sodalicji. Można przypuszczać, że zamierzano wówczas likwidować bądź już likwidowano owe Koła, aby w ich miejsce wprowadzić Krucjatę Eucharystyczną. Sprzeciwiał się temu stanowczo ks. K. Thullie i proponował przeszczerpienie niektórych elementów z Krucjaty, np. częstą Komunię św., do Kół Mariańskich. Bez obecności tychże Kół w szkołach, zdaniem ks. Thulliego, istnienie organizacji było zagrożone²⁶. W późniejszych publikacjach wskazywano na znaczenie Sodalicji Mariańskich dla pielęgnacji i rozwijania powołań kapłańskich²⁷. Przytaczano na łamach „Miesięcznika” stanowiska rodziców wobec Sodalicji, potwierdzające jej przydatność. Z ankiety przeprowadzonej

²³ Por. M. Wiśniewski. *O zrzeszeniach młodzieży*. MKW 11:1922 z. 1 s. 3-14.

²⁴ Por. J. Młodochowski. *Harcerstwo*. MKW 17:1928 z. 8 s. 369-382.

²⁵ Por. K. Thullie. *O zakładaniu sodalicji w szkole średniej*. MKW 16:1927 z. 7 s. 335-336; R. Josiński. *Światła i cienie naszych sodalicji*. MKW 28:1939 z. 4 s. 145-151.

²⁶ Por. K. Thullie. *O religijną organizację dla młodszej dlatwy*. MKW 16:1927 z. 10 s. 440-445.

²⁷ Por. *Sprawozdanie z działalności Koła Diec. Księży Pref. Tarnów za rok 1926*. MKW 17:1928 z. 2 s. 93-94.

w 1933 r. w Galicji wśród 21 rodziców sodalisów „z pewnym cenzusem inteligencji i płynącego stąd krytycyzmu”²⁸ wynikało, że prawie wszyscy zauważyli dodatni wpływ działań Sodalicji na dziecko, zarówno w życiu religijnym, kształtowaniu charakteru, jak i przygotowaniu do życia oraz patriotyzmu²⁹.

Rozwój ruchu sodalicyjnego w pierwszych latach II Rzeczypospolitej sprawił, że zaistniała konieczność konkretnych wskazówek dotyczących zakładania sodalicji w szkołach średnich. Podał je w 3 artykułach ks. K. Thullie. Według niego pierwszy etap był związany z przygotowaniem przyszłego moderatora, który powinien poznać cel, ducha i wypróbowane metody działania. Jak istotne było to zagadnienie, świadczy fakt obecności tej tematyki w artykułach zamieszczonych w „Miesięczniku”³⁰.

Dopiero drugim etapem była działalność wśród młodzieży. W celu zapoznania uczniów z duchem organizacji i jej znaczeniem w pracy nad sobą zalecano wykorzystanie szkolnych egzort. Polecano sprawdzać podczas szkolnych lekcji religii, w jakim stopniu uczniowie zrozumieli ową naukę. Bardzo ważnym czynnikiem działalności organizacji było staranne przygotowanie każdego spotkania przez moderatora lub przy jego pomocy przez uczniów³¹. Dlatego też na łamach „Miesięcznika” znajdujemy nie tylko szczegółowe wskazania dotyczące przebiegu spotkań³², ale także wskazania głównych celów, do których należy zaliczyć m.in. stworzenie wspólnej platformy wymiany myśli, doświadczeń, przeżyć wewnętrznych, by uzgodnić wspólny pogląd na świat i życie młodych chrześcijan. Innym celem, nie mniej ważnym było pogłębianie wiedzy religijnej, zwłaszcza apologetyki, dogmatyki, etyki i liturgiki. Zwracano baczną uwagę na podniosły charakter spotkań. Cały czas przypomniano odpowiedzialnym, że zebrania są głównym nerwem życia sodalicyjnego i powinny tętnić życiem³³.

Na początku lat trzydziestych ukazały się w „Miesięczniku” teksty, z których dowiadujemy się o nierównomiernym rozwoju Sodalicji Mariańskiej, tj. słaby rozwój organizacji w diecezji warszawskiej – Sodalicje były obecne jedynie w 32% istniejących szkół. Uwarunkowania historyczne, brak tradycji

²⁸ Prefekt i moderator. *Głosy rodziców o Sodalicji mariańskiej uczniów*. MKW 22:1933 z. 9 s. 390.

²⁹ Por. tamże.

³⁰ Por. J. P a s z y n a. *Duszpasterstwo w szkole powszechnej*. MKW 21:1932 z. 3 s. 104-108; Thullie. *O zakładaniu sodalicji* s. 335-336; K. Piotrowski. *Jak ożywić ruch sodalicyjny w prowincji warszawskiej?* MKW 20:1931 z. 6-7 s. 260-266.

³¹ Por. Thullie. *O zakładaniu sodalicji* s. 335-336.

³² Tamże.

³³ Por. tenże. *Jak urządzać zebrania sodalicyjne?* MKW 16:1927 z. 8 s. 358-364.

w dawnej Kongresówce, pozytywistyczne hasła oraz zbyt mała liczba duchowieństwa to, zdaniem ks. K. Piotrowskiego, główne przyczyny owego stanu³⁴. Zwracano także uwagę na różnorakie problemy, z jakimi borykali się odpowiedzialni, np. niska frekwencja podczas spotkań, zjazdów, niesolidność, nieregularne płacenie składek, mała liczba prenumerowanych miesięczników sodalicyjnych. Wskazywano nie tylko na przyczyny pojawiających się problemów, np. ogólny upadek moralności, słabe wyrobienie wewnętrzne, ale podawano szczegółowe wskazówki celem ich rozwiązania. Przestrzeganie elitaryzmu oraz przykład moderatora były pierwszymi i najważniejszymi, na jakie wskazali w artykułach R. Josiński i K. Piotrowski³⁵.

Szczegółowe informacje związane z działalnością szkolnych Sodalicii Mariańskich dostarczają nam informacje związane ze zjazdami sodalicyjnymi zarówno na szczeblu diecezjalnym, jak i krajowym. Fakt zamieszczenia na łamach „Miesięcznika” jedynie 2 tekstów na temat diecezjalnych spotkań sodalisów w 1919 i 1937 r. staje się zrozumiałe, o ile uwzględnimy wydawane w tym czasie czasopisma związkowe. W tej grupie publikacji na szczególną uwagę zasługuje tekst ks. J. Winkowskiego, w którym autor ukazuje dwa różne stanowiska wobec organizacji, jakie się ujawniły podczas tych zjazdów. Pierwszy miał miejsce w diecezji przemyskiej w 1918 r. Ze sprawozdania dowiadujemy się m.in., że obecni podczas obrad kapłani stwierdzili, w odróżnieniu od bpa Pelczara, że diecezja nie dojrzała jeszcze do zakładania Sodalicii Mariańskiej na tak wielką skalę, o jakiej wspomniał biskup. Drugie spotkanie miało charakter ogólnopolski. Był to pierwszy zjazd młodzieży gimnazjalnej w Polsce, a nawet – jak przypuszczał ks. Winkowski – w świecie. Zorganizowano go w Krakowie z inicjatywy Sodalicii gimnazjalnej w Zakopanem. Podczas tego zjazdu powołano Wydział Naczelny³⁶.

Drugie sprawozdanie z 1937 r. relacjonuje zjazd 290 sodalisów, z księżmi moderatorami, z metropolii warszawskiej. Dowiadujemy się z niego o rozwoju Sodalicii w archidiecezji warszawskiej, będącej m.in. wynikiem podjętej pracy, o której wcześniej pisał ks. Piotrowski³⁷.

Kolejna grupa tekstów na temat Sodalicii Mariańskich w „Miesięczniku” prezentuje treści związane ze zjazdami ogólnokrajowymi oraz informacjami o organizacji na szczeblu ogólnokrajowym. Na łamach pisma ukazały się

³⁴ Por. Piotrowski. *Jak ożywić ruch sodalicyjny* s. 260-266.

³⁵ Por. tamże; Josiński. *Światła i cienie naszych sodalicyj* s. 145-151.

³⁶ Por. Winkowski. *Z naszej dziedziny. IV. Sodalicya Maryańska* s. 169-178.

³⁷ Por. WR. *Zjazd sodalisów z Metropolii warszawskiej*. MKW 26:1937 z. 6-7 s. 318-319; Piotrowski. *Jak ożywić ruch sodalicyjny* s. 260-266.

4 sprawozdania z 3 zjazdów szkolnych sodalicji, które miały miejsce w 1920, 1921 (teksty ks. Winkowskiego i ks. Thulie), 1924, 1927 r. Ponadto 3 sprawozdania z 2 zjazdów moderatorów w latach 1923, 1934 (teksty J. Burakowskiego i bez autora), 2 sprawozdania z Wydziału Wykonawczego Związku Sodalicji Mariańskich Uczniów Szkół Średnich w 1928 i 1931 r. oraz 3 ogólne informacje o ruchu w 1922, 1927 i 1931 r.

Tematyka dotycząca szkolnych zjazdów sodalisów jest zbieżna z treściami, o których traktują wcześniej zaprezentowane artykuły. Zwiększająca się liczba uczestników ogólnopolskich spotkań, będąca świadectwem rozwoju Sodalicji w kraju, jest tym, co wyróżnia poszczególne sprawozdania. Niełatwo jednak przedstawić dane w czytelnym układzie tabelarycznym, gdyż za każdym razem w inny sposób są one podawane. W 1920 r. w zjeździe w Krakowie uczestniczyło 100 przedstawicieli różnych grup Sodalicji z 16 miejscowości³⁸. Rok później na Jasną Górę przybyło 25 moderatorów z 29 miejscowości, 14 księży gości, reprezentanci 35 Sodalicji na 37 istniejących Sodalicji związkowych w 12 diecezjach³⁹. W zjeździe w 1924 r. uczestniczyło już 40 kapłanów, 1000 delegatów i kilkudziesięciu gości z całej Polski⁴⁰.

Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku sprawozdań ze spotkań moderatorów. Na przestrzeni lat można zaobserwować zwiększającą się liczbę uczestników tego typu spotkań, a mianowicie z 56 osób w 1923 r. do 146 lub 200 kapłanów w 1934 r. Śledząc sprawozdania, zauważa się różnice w liczbie uczestników. Mimo tych niejasności zarysowuje się tendencja wzrostowa. Problematyka poruszana na zjazdach dotyczyła spraw formacyjnych kapłanów, metodyki pracy wśród młodzieży i inteligencji. W 1934 r. podjęto temat dotyczący roli i zadań Sodalicji w ówczesnej sytuacji Kościoła w Polsce, zwłaszcza wobec istniejących trudności oraz coraz szerszej działalności Akcji Katolickiej. W rezolucji wyraźnie stwierdzono, że Sodalicja chce pomagać Akcji Katolickiej poprzez wyrabianie gorliwych i świadomych katolików, jak najlepiej przygotowanych do pożytecznej pracy w Akcji Katolickiej⁴¹.

Dwa sprawozdania wydziału wykonawczego stowarzyszenia – za rok 1927/28 sporządzone przez ks. Thulliego, a za rok 1929/30 przez ks. Winkowskiego – przedstawiają dane statystyczne Sodalicji. Wart odnotowania

³⁸ Por. W i n k o w s k i. *II Zjazd Sodalicji młodzieży* s. 236-239.

³⁹ Por. t e n ż e. *III. Zjazd Sodalicji Marjańskich młodzieży* s. 247-249; Th u l l i e. *Na Jasnej Górze* s. 249-254.

⁴⁰ Por. K. Th u l l i e. *VI Zjazd „Związku Sodalicji Marjańskich szkół średnich Polski”*. MKW 13:1924 z. 5-7 s. 93-94.

⁴¹ Por. *Ze zjazdu Księża Moderatorów Sodalicji Marjańskich w Warszawie*. MKW23: 1934 z. 2 s. 95; J. B u r a k o w s k i. *Zjazd Księża moderatorów w Warszawie*. MKW 23:1934 z. 3 s. 123-126.

jest fakt, że po raz kolejny ks. Thullie zwrócił uwagę na niebezpieczną tendencję skupienia całego kierownictwa związku i wszystkich centralnych jego agend w jednej osobie – ks. Winkowskiego. Jego zdaniem przyszłość związku będzie zabezpieczona, o ile nastąpi decentralizacja. Jednocześnie ks. Thullie wyraził wdzięczność i podziw ks. Winkowskiemu za pełnioną posługę⁴². Pojawia się w tym miejscu pytanie o przyczynę takiej sytuacji w organizacji. Na łamach czasopisma nie znajdujemy jednoznacznej odpowiedzi. Z danych zaprezentowanych przez ks. Thulliego dowiadujemy się, że w 1927/28 r. do organizacji należało 8180 uczniów skupionych w 180 Sodalicyjach. Wszystkie Koła w Sodalicyjach odbyły razem 1657 (+ 141) zebrań. Wygłoszono około 1000 referatów z dyskusją i lekturą. Sodalisi pracowali w sekcjach: eucharystycznej, apologetycznej, misyjnej, abstynenckiej, społecznej miłosierdzia, muzycznej, śpiewaczej i innych. Zanotowano wzrost czytelnictwa miesięcznika „Pod znakiem Maryi” – z 7200 w październiku 1927 r. do 8500 w czerwcu 1938 r. Przeprowadzono 56 serii rekolekcji zamkniętych dla 214 sodalisów⁴³. Ponadto zakupiono las na Śnieżycy w celu wykorzystania miejsca na kolonie sodalicyjne.

Ks. Winkowski, składając 11 sprawozdanie z działalności Sodalicyj Mariańskich szkół średnich za rok 1929/30, wykazał, że największy odsetek szkół średnich męskich objętych działalnością Sodalicyji był w diecezji gnieźnieńsko-poznańskiej (67%), najmniejszy zaś w warszawskiej (36%) i lwowskiej (38%). Odsetek Sodalicyji (w stosunku do innych organizacji) w poszczególnych diecezjach przedstawiał się następująco: diecezja poznańska 80%, krakowska 76%, warszawska 22% (najniższy) i lwowska 27%. Powstało 27 nowych Sodalicyj. Nakład miesięcznika „Pod znakiem Maryi” wynosił 9290 egz. Liczba Sodalicyji w szkołach: gimnazja państwowe – 130, prywatne – 43, seminaria nauczycielskie prywatne – 26, szkoły średnie zawodowe – 7. Sodalicje międzyszkolne istniały w 4 miejscowościach. W roku sprawozdawczym odbyło się 9 serii rekolekcji zamkniętych dla sodalisów maturzystów⁴⁴.

W 1938 r. miał miejsce pierwszy ogólnopolski kurs moderatorów w Warszawie. Dążenie do ożywienia pracy w Sodalicyjach, tworzenie mniejszych

---

⁴² Por. Thullie. *Na Jasnej Górze* s. 249-254; tenże. *IX. Sprawozdanie Wydziału Wykonawczego Związku Sodalicyj mariańskich uczniów szkół średnich w Polsce. Za rok szkolny 1927/28* [...]. MKW 17:1928 z. 10 s. 518-520.

⁴³ Por. tamże.

⁴⁴ Por. J. W i n k o w s k i. *XI Sprawozdanie Wydziału Wykonawczego Związku Sodalicyj Mariańskich Uczniów Szkół Średnich w Polsce za rok szkolny 1929/30*. MKW 20:1931 z. 2 s. 78-81.

grup – to tylko niektóre wnioski wysunięte podczas dyskusji. Zbyt mała liczba publikacji w „Miesięczniku” na tematy sodalicyjne, zwłaszcza dotyczące zakładania i prowadzenia grup, była przyczyną prośby o tego typu publikacje skierowaną do redakcji pisma przez uczestników⁴⁵.

Pracę wychowawczą w ramach organizacji realizowano podczas kolonii organizowanych specjalnie dla członków sodalicyj. Pierwszą wzmiankę znajdujemy w „Miesięczniku” w 1927 r. Ks. Thullie wskazał na przyczynę podjęcia nowego typu działalności w ramach stowarzyszenia, tj. uleganie złym wpływom przez sodalisów. Pierwsze sprawozdania z kolonii w Bronkach zostało zamieszczone jeszcze tego samego roku⁴⁶. W latach 1927-1933 publikowano sprawozdania z przebiegu akcji letniej, zawierające opis kolonii letniej, tryb życia, stan zdrowotny, wyniki sportowe oraz sprawozdania finansowe⁴⁷. Na łamach czasopisma zamieszczono jedno sprawozdanie z kolonii instruktorskiej dla warszawskiej młodzieży męskiej w Kamionce pod Wilnem w 1938 r. Uczestnicy pochodzący z 17 Sodalicyj szkół średnich obok wypoczynku mieli okazję wziąć udział w zajęciach kursowych, których tematyka dotyczyła zarówno spraw duchownych, historii i prowadzenia organizacji w swoich miejscowościach⁴⁸.

Tematyka misyjna pojawiła się na łamach „Miesięcznika” od 1927 r. wraz z ożywieniem ruchu misyjnego w Polsce. Z tekstów traktujących o tym zagadnieniu dowiadujemy się o istnieniu sekcji misyjnych w ramach organizacji. Wskazywano powody, dla których taka praca powinna być podjęta, dawano praktyczne rady co do pielęgnowania ducha misyjnego. Nie zauważa się regularności tematyki misyjnej w tekstach traktujących o Sodalicyjach Mariańskich. Ukazywały się one sporadycznie – 2 teksty w 1927 r., po jednym artykule w latach 1925, 1929-1930, 1934 i 1936.

W grupie 23 tekstów *Informacje/komunikaty* znajdują się zapowiedzi i programy zjazdów, rekolekcji, informacje o obchodach jubileuszu, wy-

---

⁴⁵ Por. WR. *Pierwszy Ogólnopolski Kurs Księży Moderatorów Sodalicyj szkół średnich*. MKW 27:1938 z. 6-7 s. 374-375.

⁴⁶ Por. K. Thullie. *Unitis viribus*. MKW 16:1927 z. 5 s. 238; *Kolonja sodalicyjna w Bronkach*. (Sprawozdanie moderatora sodalicyj szkół śr. archidiecezji lwowskiej). MKW 16:1927 z. 7 s. 426-429.

⁴⁷ Por. *Kolonja sodalicyjna w Bronkach w r. 1928*. (Sprawozdanie moderatora sodalicyj szkół śr. archidiecezji lwowskiej). MKW 17:1928 z. 8 s. 414-416; *Kolonja sodalicyjna w Bronkach w roku 1931*. Sprawozdanie Towarzystwa Przyjaciół Sodalicyj szkół średnich archidiecezji lwowskiej. MKW 20:1931 z. 6-7 z. 307-312.

⁴⁸ Por. F. Barański. *Nos cum prole pia...* [Kolonie instruktorskie dla warszawskiej młodzieży męskiej Sodalicyj Mariańskiej]. MKW 27:1938 z. 9 s. 447-450.

cieczce lwowskich sodalisów po zachodniej Polsce oraz krótka notatka o stowarzyszeniach unitów w Małopolsce tworzących wspólny związek Maryjskie Towarzystwo Młodzieży z siedzibą główną we Lwowie. Zapoznano czytelnika z nazwami: *Maryjski Drużyny* – właściwe Sodalitacje Mariańskie, *Maryjski Krużku* – odpowiada polskim kongregacjom Aniołów Stróżów, do których przyjmowano dzieci do lat 15, *Maryjski Sojuzy* – związki przyjaciół Sodalitacji Mariańskich (stosownie do wysokości wpłat pieniężnych członkowie tej organizacji dzielili się na przyjaciół, dobroczyńców i fundatorów)⁴⁹.

Wśród kilkudziesięciu sprawozdań z działalności Kół Księży Prefektów znajdujemy krótkie informacje o istnieniu lub braku szkolnych Sodalitacji, odbytych rekolekcjach, wspólnych adoracjach, o organizacji wieczorków towarzyskich, o wygłoszonych referatach, wskazania do dalszej działalności. Ze Śląska oraz z koła lwowskiego i warszawskiego nadesłano 4 takie sprawozdania, z Koła lubelskiego i podlaskiego wysłano po 3 informacje, Koła łuckie i tarnowskie nadesłały 2 sprawozdania, po 1 nadesłały zaś Koła z Częstochowy, Krakowa, Łowicza, Włocławka, Łodzi, Poznania i Leszna.

Liczba nadesłanych sprawozdań zawierających wspomnianą tematykę nie może być wyznacznikiem żywotności Sodalitacji Mariańskiej w poszczególnych częściach kraju. Takie stanowisko potwierdzają wcześniej przedstawione dane. Z danych nadesłanych przez Koło katowickie dowiadujemy się np. o istnieniu w 1935 r. 20 Sodalitacji męskich w gimnazjach i nieobecności tej organizacji w szkołach żeńskich, działalności stowarzyszenia w niemieckich szkołach w Chorzowie, Tarnowskich Górach i Pszczynie w 1936 r. Wskazania dotyczące ożywienia działalności sodalicyjnej zawiera sprawozdanie z 1937 r.⁵⁰. O działalności 10 Sodalitacji męskich w 17 istniejących szkołach oraz 12 żeńskich Sodalitacji i 4 w trakcie tworzenia na ogólną liczbę 150 w całym kraju informowało Koło w Tarnowie w latach 1927-1928⁵¹.

Podobny wydzźwięk mają dwa sprawozdania z ogólnopolskich spotkań księży prefektów, w których znajdujemy krótkie informacje dotyczące Sodalitacji. Podczas Zjazdu Delegatów Diecezjalnych Stowarzyszeń Księży Prefektów w 1923 r. przekazano informację o zjeździe sodalisek w Często-

⁴⁹ Por. *Ruskie sodalacje marjańskie w Małopolsce*. MKW 19:1930 z. 2 s. 107-108.

⁵⁰ Por. *Sprawozdanie z działalności Koła katowickiego za rok 1934*. MKW 24:1935 z. 10 s. 458; *Sprawozdanie roczne koła katowickiego*. MKW 25:1936 z. 8 s. 367-372; *Sprawozdanie Diecezjalnego Koła XX. Prefektów w Katowicach*. MKW 26:1937 z. 10 s. 454-456.

⁵¹ Por. *Sprawozdanie z działalności Koła diec. tarnowskiego księży Prefektów za rok 1926*. MKW 16:1927 z. 4 s. 182-185; *Sprawozdanie z działalności Koła Diec. Księży Pref. Tarnów za rok 1926*. MKW 17:1928 z. 2 s. 93-94.

chowcie oraz o miesięczniku „Cześć Maryi”. W trakcie dyskusji zjazdowej okazało się, że moderatorami Sodalicii są prawie wyłącznie księża prefekci. Doceniono znaczenia organizacji w podnoszeniu poziomu religijnego i etycznego, przy czym przypomniano, że do stowarzyszenia należy młodzież po piątej klasie⁵². Rok później podczas Zjazdu Delegatów Kół Księży Prefektów w trakcie ożywionej dyskusji stwierdzono, że Sodalicja Mariańska powinna opiekować się Żywym Różańcem, tak jak ma to miejsce w harcerstwie⁵³.

W 1927 r. na łamach pisma zostały zamieszczone wyniki ankiety przeprowadzonej wśród 101 sodalisów gimnazjalnych ze Lwowa. Uczniowie wskazali na korzyści płynące z przynależności do organizacji, wśród nich najczęściej były wymieniane (30-76 głosów): pogłębione życie religijne, silniejsza miłość ku Bogu, pomoc w pracy nad charakterem, duchowe zbliżenie do Matki Bożej (20 głosów). Piękno sodalicii uwidoczniło się, zdaniem ankietowanych, w ukochaniu Najświętszego Sakramentu, wspólnych nabożeństwach maryjnych, wspólnych miesięcznych zebraniach, apostołstwie⁵⁴. Z kolei w 1931 r. księża prefekci z 20 miejscowości udzielili odpowiedzi na pytania zawarte w ankiecie dotyczącej religijności, obyczajowości, spełniania obowiązków szkolnych, niebezpieczeństw. Wszyscy biorący udział w ankiecie podkreślili znaczny wpływ organizacji na religijność i moralność młodzieży. Nie wszędzie jednak Sodalicje oddziaływały na sumienność w wypełnianiu szkolnych obowiązków, dlatego sodalicje powinny więcej zachęcać słowem i przykładem do obowiązkowości, kontrolować postępy w nauce, a nieobowiązkowych i leniwych usuwać z organizacji⁵⁵.

W 1927 r. ukazała się w „Miesięczniku” informacja o utworzeniu Towarzystwa Przyjaciół Sodalicii, na której czele stanęła Wiktoria Gaudinowa. Zaistniała również możliwość powstania Koła zamiejscowego. Na łamach czasopisma opublikowano też Statut tej organizacji⁵⁶.

Wśród materiałów formacyjnych zamieszczonych w „Miesięczniku” odnajdujemy tekst egzorty, którą proponowano wygłosić z okazji przyjęcia nowych członków, tekst przemówienia na akademię sodalicyjną oraz kilkadziesiąt propozycji tematów referatów przeznaczonych na spotkania – z dog-

⁵² Por. *Protokół Walnego Zjazdu Delegatów Kół Djecezjalnych Stowarzyszenia Księży Prefektów, odbytego dnia 7 i 8 kwietnia 1923 roku*. MKW 12:1923 z. 1-6 s. 96-103.

⁵³ Por. *Sprawozdanie ze Zjazdu Delegatów Kół Księży Prefektów w dniu 26 i 27 kwietnia 1924 r. w Warszawie*. MKW 14:1925 z. 1 s. 28-36.

⁵⁴ Por. K. Thullie. *Co sądzi nasza młodzież o Sodalicii?* MKW 16: 1927 z. 1-2 s. 52-54.

⁵⁵ Por. *Wyniki ankiety Miesięcznika o wartości szkolnej sodalicii mariańskiej*. MKW 20:1931 z. 6-7 s. 267-275.

⁵⁶ Por. *Statut Towarzystwa Przyjaciół Sodalicii* s. 475-477.

matyki, etyki, mariologii, dotyczące spraw organizacyjnych Sodalitacji oraz życia uczniów⁵⁷. W „Miesięczniku” wydrukowano też jedno sprawozdanie z pierwszego zjazdu żeńskich Sodalitacji akademickich.

Analiza zamieszczonych w „Miesięczniku” publikacji na temat szkolnych Sodalitacji Mariańskich pokazała, że tematyka ta stanowiła niewielki wycinek wszystkich publikacji, jakie ukazały się w periodyku, w okresie II Rzeczypospolitej. Nie można jednak jej pomijać, gdyż tworzy ona nieodłączne ogniwo w obrazie działalności Kościoła w tym okresie. Artykuły stanowią także ważne świadectwo przejawów działalności księży prefektów w polskich szkołach. Ponadto wspomniane publikacje uzupełniają obraz Sodalitacji Mariańskiej zawarty w czasopiśmie związkowych wydawanych w tym czasie.

W dalszych badaniach warto pogłębić zagadnienie elitarności, będącej charakterystycznym elementem Sodalitacji Mariańskiej, oraz problem decentralizacji działalności stowarzyszeń religijnych. Wnioski z takich badań będą stanowiły cenną pomoc dla współczesnej działalności duszpasterskiej.

BIBLIOGRAFIA

- Dyczewski L.: Apostolstwo zbiorowe Kościoła katolickiego w Polsce międzywojennej. „Zeszyty Naukowe KUL” 15:1972 nr 3 (59) s. 43-54.
— Religijność społeczeństwa polskiego w okresie międzywojennym. „Collectanea Theologica” 42:1972 fasc. 3 s. 27-43.
- Gołąb M.: Akademickie Sodalitacje Marjańskie w Polsce. Rys historyczny ruchu i jego role w życiu akademickim. Lwów 1928
- Niparko R.: Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy 1911-1939. Bibliografia zawartości. Poznań 2000.
- Majka J.: Katolickie organizacje młodzieżowe. W: Historia katolicyzmu społecznego w Polsce 1832-1939. Red. Cz. Strzeszewski, R. Bender, K. Turowski. Warszawa 1981 s. 346-352.
- Mazan A.: Metody działania Kościoła w II Rzeczypospolitej w obronie religijnego wymiaru wychowawczej funkcji szkoły. Działalność wychowawcza organizacji w szkołach średnich. W: W służbie dziecku. Społeczna troska o dziecko w XX wieku. T. 3. Red. J. Wilk. Lublin 2003 s. 263-295.
- Rostworowski J.: Przewodnik sodalicji mariańskich. Złączonych kanonicznie z Archidiecezją Rzymską zwana Prima Primaria. Warszawa 1946 s. 7-30.
- Statut Sodalitacji Mariańskiej w Archidiecezji Gnieźnieńskiej i Poznańskiej. Poznań 1937.
- Ustawy Sodalitacji Mariańskiej Uczniów Szkół Średnich w Polsce. Na podstawie „Ustaw Zasadniczych” oraz „Ustaw” dla Sodalitacji Gimnaz. Krakowskiej, napisanych przez ks. St. Bratkowskiego T.J. Zakopane 1927.
- Winkowski J.: Rekolekcje zamknięte. Trzebinia 1927.

⁵⁷ Por. K. Thullie. *Tematy referatów sodalicyjnych*. MKW 16:1927 z. 8 s. 364-366.

A VIEW OF THE SODALITY OF OUR LADY
IN THE "MIESIĘCZNIK KATECHETYCZNY I WYCHOWAWCZY" MONTHLY

S u m m a r y

"Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy" ("The Catechetical and Educational Monthly") was a specialist monthly for priests-prefects. It appeared in the years 1911-1939. The aim of the present article is to present the Sodality of Our Lady (Lat. *Sodalitas B. Mariae Virginis*) on the basis of texts published in the monthly in the years 1919-1939. In that period of time, 109 articles were published on the Sodality of Our Lady. Among others, the articles covered topics such as the life and activities of the organization, reports from diocesan and national conventions, 39 reports on the activity of the Circles of Priests-Prefects as well as brief announcements on current affairs. The Sodality of Our Lady was elite by its nature and one of the most dynamic religious organizations operating in secondary schools in the interwar period. Its growth is largely due to the charisma and work of Rev. Józef Winkowski, but cooperation of all moderators accompanied by collaboration and enthusiasm on the part of secondary school students also played a major role. The development of the organization was not uniform for the whole nation – it was most vibrant in the Poznań-Gniezno diocese and the weakest in the Warsaw archdiocese. The activity of prefects in the school establishments of the Sodality of Our Lady was part of the didactic-educational work, but it was an inseparable element of the overall work of the Church in Polish schools in those times.

Translated by Jolanta Kurosz

Słowa kluczowe: „Miesięcznik Katechetyczno-Wychowawczy”, Sodalicje Mariańskie, Koła Księży Prefektów, organizacje religijne, dwudziestolecie międzywojenne.

Key words: "The Catechetical and Educational Monthly", Sodalities of Our Lady, Circles of Priests-Prefects, religious organizations, the interwar period.